מערך שיעור: אינפלציה – כשהכסף שווה פחות

על השיעור

קהל יעד: ט' (חט"ב) ו- י'–יב' (חט"ע) – מתג הרמה בראש אתר התלמידים משנה את השאלות, ההגדרות והמשימות. הסרטון (כ-4 דקות, עם כתוביות) הוא עמוד השדרה של השיעור, והעצירות בו בנויות לפי סדר הנושאים בסרטון.

מטרות: התלמידים יגדירו אינפלציה ודפלציה; יסבירו מהו מדד המחירים לצרכן ומי מפרסם אותו; יחשבו שינוי באחוזים ושחיקה בכוח הקנייה; יבחינו בין שכר נומינלי לשכר ריאלי; יסבירו שלוש סיבות לעליית מחירים ואת תפקיד הריבית של בנק ישראל; יבחינו בין ירידה בקצב האינפלציה לבין ירידת מחירים.

סרטון: אורן קלר (כפי שמופיע בפתיחת הסרטון). אפשר גם לפתוח את הסרטון בנפרד עם פרקים: קישור ישיר לזרם (מתנגן בתוך אתר השיעור).

⏱ מערך שיעור – 45 דקות

1. **פתיחה (5 ד'):** שאלת ה-100 ₪ של סבתא (לשונית 1) + שיחה בזוגות.
2. **צפייה עם עצירות (15 ד'):** לשונית 2 במצב מקרן. עוצרים ב-4–5 נקודות מרכזיות (0:45, 1:55, 2:27, 2:57, 3:29). תלמידים עונים בטלפון או בדף הצפייה.
3. **מושגים (5 ד'):** כרטיסי המושגים + 3–4 שאלות "מי אני?" בקול.
4. **משימה (12 ד'):** בזוגות – מחשבון "סל הקניות" (שני מוצרים שבדקו) + "נכון/לא נכון". מי שמסיים – סימולטור 100 ₪.
5. **סיכום וכרטיס יציאה (8 ד'):** חזרה להשערת הפתיחה, כרטיס יציאה (לשונית 9 או דף 4).

⏱ מערך שיעור – 90 דקות (שיעור כפול)

1. **פתיחה (8 ד'):** שאלת ה-100 ₪ + כל תלמיד כותב מחיר של מוצר שהוא זוכר שהתייקר.
2. **צפייה עם כל 9 העצירות (20 ד'):** דיון קצר בכל עצירה; תיעוד בדף הצפייה.
3. **מושגים (10 ד'):** כרטיסים, חידון "מי אני?", ודף התאמת מושגים.
4. **תחנות בקבוצות (25 ד'):** תחנה א' – סל הקניות + שכר נומינלי/ריאלי; תחנה ב' – מיון סיבה ותוצאה; תחנה ג' – כרטיסי "מה כדאי לעשות?"; תחנה ד' – סימולטור 100 ₪ (כולל 1984).
5. **דף חישובים (12 ד'):** דף 2 לפי הרמה.
6. **דיון מסכם (10 ד'):** שאלות הדיון למטה.
7. **כרטיס יציאה (5 ד').**

שאלות לדיון

- למה הסרטון אומר ש"הכסף לא נעלם"? אז מה כן השתנה?
- מי נפגע יותר מאינפלציה: מי שחוסך במזומן בבית, מי שיש לו הלוואה, או מי ששכרו לא עולה? למה?
- למה יעד האינפלציה בישראל הוא 1%–3% ולא 0%? (רמז: מה הסרטון אומר על אינפלציה נמוכה ויציבה, ומה המשמעות של דפלציה?)
- בנק ישראל צריך "לאזן בין יציבות מחירים לפעילות הכלכלית". מה המחיר של העלאת ריבית, ולמי?
- בשנות ה-80 הייתה בישראל היפר-אינפלציה (445% ב-1984, לפי בנק ישראל). איך לדעתכם נראו החיים כשהמחירים השתנו כל כמה שבועות?
- "האינפלציה ירדה" – למה כותרת כזו בחדשות עלולה לבלבל? איך הייתם מנסחים אותה מדויק יותר?

תשובות: נקודות העצירה בסרטון

1. **משפחת כהן בקופה (0:45)**
   ט': מה קרה למשפחת כהן בקופה? האם הכסף שלהם נעלם?
   י'–יב': הסבירו במילים שלכם את המושג "שחיקה בכוח הקנייה" ותנו דוגמה מחייכם.
   הכסף לא נעלם – אבל באותו סכום אפשר לקנות פחות. אותם מוצרים עלו 550 ₪ במקום 500 ₪. זו שחיקה בכוח הקנייה.
2. **מהי אינפלציה? (0:58)**
   ט': אם רק מחיר השוקולד עלה – האם זו אינפלציה? למה?
   י'–יב': למה ההגדרה מדגישה "רמת המחירים הכללית" ו"לאורך זמן"? מה ההבדל בין התייקרות של מוצר אחד לבין אינפלציה?
   לא. אינפלציה היא עלייה ברמת המחירים הכללית במשק לאורך זמן – של מוצרים ושירותים רבים, לא של מוצר אחד.
3. **מדד המחירים לצרכן (1:42)**
   ט': מי מחשב את מדד המחירים לצרכן בישראל, וכל כמה זמן? כתבו 4 תחומים שנכללים בסל.
   י'–יב': למה המדד בודק סל רחב (דיור, תחבורה, בריאות, חינוך...) ולא רק את עגלת הסופר? מה היה קורה אם היו מודדים רק מזון?
   הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), מדי חודש. בסל: דיור, מזון, תחבורה ותקשורת, חינוך, תרבות ובידור, חשמל ומים, בריאות, הלבשה והנעלה ועוד.
4. **חשבון קטן (1:55)**
   ט': הסל עלה מ-500 ₪ ל-550 ₪. בכמה אחוזים הוא התייקר?
   י'–יב': הסל עלה מ-500 ₪ ל-550 ₪. בכמה אחוזים? ואם המדד כולו היה עולה כך – מה הייתה האינפלציה?
   (550−500)÷500 = 0.1 → עלייה של 10%. אם כל המדד היה עולה כך – האינפלציה הייתה 10%.
5. **למה המחירים עולים? (2:27)**
   ט': אילו שלוש סיבות לעליית מחירים הוצגו בסרטון?
   י'–יב': תנו דוגמה משלכם לכל אחת משלוש הסיבות: ביקוש, עלויות ייצור ושער חליפין.
   1. ביקוש – הרבה קונים ומעט סחורה. 2. עלויות ייצור – חומרי גלם, חשמל והובלה מתייקרים. 3. שער החליפין – כשהשקל נחלש מול הדולר, מוצרים מיובאים מתייקרים.
6. **יעד האינפלציה (2:41)**
   ט': מהו יעד האינפלציה בישראל?
   י'–יב': למה אינפלציה גבוהה ובלתי צפויה מקשה על משפחות ועסקים? תנו דוגמה.
   היעד: 1%–3% בשנה. אינפלציה גבוהה ולא צפויה מקשה לתכנן הוצאות, לקבוע מחירים ולחתום על חוזים.
7. **שכר וכוח קנייה (2:57)**
   ט': השכר עלה ב-3% והמחירים עלו ב-5%. מה קרה לכוח הקנייה?
   י'–יב': השכר הנומינלי עלה ב-3% והמחירים ב-5%. חשבו את השינוי בשכר הריאלי (בקירוב ובחישוב מדויק).
   כוח הקנייה ירד – בערך ב-2% (3%–5%). בחישוב מדויק: 1.03÷1.05−1 ≈ −1.9%.
8. **בנק ישראל והריבית (3:19)**
   ט': מה עשוי בנק ישראל לעשות כשהאינפלציה גבוהה מדי? למה?

י'–יב': הסבירו את שרשרת ההשפעה: העלאת ריבית ← ... ← האטה בעליית המחירים. ומה "המחיר" של הצעד הזה?

להעלות את הריבית. הלוואות מתייקרות ← אנשים ועסקים מצמצמים הוצאות ← הלחץ לעליית מחירים נחלש. המחיר: משכנתאות והלוואות מתייקרות, פחות השקעות, הצמיחה עלולה להאט.

9. **כשהאינפלציה יורדת (3:29)**

ט': האינפלציה ירדה מ-8% ל-2%. האם המחירים ירדו?

י'–יב': "האינפלציה ירדה" – האם פירוש הדבר שהמחירים ירדו? הסבירו את ההבדל בין ירידה באינפלציה לבין דפלציה.

לא! המחירים עדיין עולים – פשוט לאט יותר. ירידה במחירים עצמם נקראת דפלציה.

תשובות: נכון / לא נכון

1. אינפלציה היא עלייה ברמת המחירים הכללית במשק לאורך זמן. – **נכון**. נכון – זו ההגדרה מהסרטון.
2. אם מחיר השוקולד עלה, זו בהכרח אינפלציה. – **לא נכון**. לא נכון – מוצר אחד שהתייקר אינו אינפלציה. אינפלציה היא עלייה כללית במחירים של מוצרים ושירותים רבים.
3. בישראל, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מחשבת ומפרסמת את מדד המחירים לצרכן מדי חודש. – **נכון**. נכון.
4. יעד האינפלציה בישראל הוא 0% – בלי עליית מחירים בכלל. – **לא נכון**. לא נכון – היעד הוא אינפלציה של 1% עד 3% בשנה.
5. כשהאינפלציה יורדת מ-8% ל-2%, המחירים יורדים. – **לא נכון**. לא נכון – המחירים ממשיכים לעלות, רק לאט יותר.
6. אם השכר עלה ב-3% והמחירים עלו ב-5%, כוח הקנייה ירד. – **נכון**. נכון – השכר הריאלי ירד בערך ב-2%.
7. כשבנק ישראל מעלה את הריבית, הלוואות ומשכנתאות עלולות להתייקר. – **נכון**. נכון – זה "המחיר" של המאבק באינפלציה.
8. כשהשקל נחלש מול הדולר, מוצרים מיובאים עלולים להתייקר – גם אם מחירם בחו"ל לא השתנה. – **נכון**. נכון – צריך יותר שקלים כדי לשלם את אותו מחיר בדולרים.
9. דפלציה היא ירידה מתמשכת ברמת המחירים הכללית. – **נכון**. נכון.
10. אינפלציה נמוכה ויציבה היא תמיד בעיה גדולה למשק. – **לא נכון**. לא נכון – לפי הסרטון, אינפלציה נמוכה ויציבה אינה בהכרח בעיה. הבעיה היא אינפלציה גבוהה ובלתי צפויה.
11. מדד המחירים לצרכן בודק רק מחירים של מוצרי מזון בסופר. – **לא נכון** (י'–יב'). לא נכון – הוא כולל גם דיור, תחבורה, חינוך, בריאות, חשמל ומים, תרבות ועוד.
12. ריבית ריאלית שווה בקירוב לריבית הנומינלית פחות האינפלציה. – **נכון** (י'–יב'). נכון – למשל ריבית של 3% ואינפלציה של 4% נותנות ריבית ריאלית של כ-1%-.

תשובות: מיון סיבה ותוצאה

• לפני החג כולם רוצים לקנות מנגלים, והמלאי בחנויות מוגבל. → **ביקוש גבוה**
• מחיר החשמל למפעלים עלה, והמחלבה העלתה את מחיר הגבינה. → **עלויות ייצור**
• השקל נחלש מול הדולר, ומחירי הטלפונים המיובאים עלו. → **שער חליפין**
• מחיר הדלק עלה, וחברת המשלוחים העלתה את מחיר המשלוח. → **עלויות ייצור**
• אחרי סרטון ויראלי כולם רוצים את אותו קרם, והוא אוזל מהמדפים. → **ביקוש גבוה**
• טיסה לחו"ל שמחירה נקבע בדולרים עולה יותר שקלים מבשנה שעברה. → **שער חליפין**
• מחיר הקמח עלה, והמאפייה העלתה את מחיר הלחם. → **עלויות ייצור**
• יש מעט מקומות בהופעה מבוקשת, והכרטיסים נמכרים במחיר גבוה. → **ביקוש גבוה**
• בנק ישראל העלה את הריבית, ומשפחות דוחות קניית רכב חדש. → **בולם את עליית המחירים** (י'–יב')
• השקל התחזק מול הדולר, ומוצרים מיובאים הוזלו. → **בולם את עליית המחירים** (י'–יב')

תשובות: מה כדאי לעשות?

• יש לך 1,000 ₪ במזומן בקופסה בבית, והאינפלציה היא כ-4% בשנה. מה כדאי לעשות? → **לבדוק עם ההורים חיסכון שנותן ריבית, ולהשוות את הריבית לאינפלציה**
• בעבודה במשמרות קיבלת העלאה של 2% בשכר. באותה שנה המחירים עלו ב-4%. מה נכון? → **כוח הקנייה שלי ירד בערך ב-2%, וכדאי לבדוק מחדש את התקציב**
• משפחה עם הלוואה בריבית משתנה שומעת שבנק ישראל העלה את הריבית. מה כדאי לה לעשות? → **לבדוק כמה ההחזר החודשי עלול לעלות, ולהתאים את התקציב**
• מחירי הירקות קפצו החודש. מה הכי נבון? → **להשוות מחירים בין חנויות ולבחור גם ירקות עונתיים**
• מתוכננת טיסה משפחתית לחו"ל בעוד חצי שנה, והשקל נחלש מול הדולר. מה כדאי להבין? → **שהטיסה והשהייה עלולות לעלות יותר בשקלים, ולכן כדאי לתכנן תקציב עם "כרית ביטחון"** (י'–יב')
• בחוזה שכירות כתוב ששכר הדירה "צמוד למדד". המדד עלה ב-3% בשנה. מה יקרה? → **שכר הדירה עשוי לעלות בהתאם לעליית המדד** (י'–יב')

תשובות: חישובים וכרטיס יציאה

• 500 ← 550: (550−500)÷500 = 10%.
• 40 ← 46 ₪: 15%.
• שכר +3%, מחירים +5%: השכר הריאלי ירד בכ-2% (מדויק: 1.03÷1.05−1 ≈ −1.9%).
• שכר +4%, מחירים +6%: ירד בכ-2% (מדויק ≈ −1.9%).
• 100 ₪ באינפלציה 5% לשנה: כוח קנייה כ-95.24 ₪.
• 1,000 ₪ באינפלציה של 4% במשך 3 שנים: 1,000×1.04³ ≈ 1,124.86 ₪.
• כלל ה-70 באינפלציה 7%: כ-10 שנים להכפלת המחירים (מדויק ≈ 10.2).
• ריבית בחיסכון 3% ואינפלציה 4%: ריבית ריאלית כ-1%− (מדויק ≈ −0.96%).

התשובות המלאות לדפי העבודה נמצאות במפתח התשובות (PDF + Word) בעמוד הקבצים.

עובדות ומקורות

- יעד האינפלציה בישראל: 1%–3% בשנה – החלטת ממשלה מאוגוסט 2000, בתוקף מ-2003. בנק ישראל – ניהול המדיניות המוניטרית
- מדד המחירים לצרכן: מתפרסם ע"י הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ב-15 בכל חודש, על החודש הקודם. הלמ"ס – תחזית פרסום
- בשנת 2025 עלה מדד המחירים לצרכן ב-2.6% (הלמ"ס, הודעה על מדד דצמבר 2025).
- ריבית בנק ישראל: 3.25% (החלטה מ-21.10.2026; משתנה מעת לעת). בנק ישראל
- היפר-אינפלציה: 445% ב-1984; ב-1985 הוכנס השקל החדש (שקל חדש = 1,000 שקלים ישנים). בנקיפדיה – היפר-אינפלציה
- מחירי המוצרים במחשבון "סל הקניות" הם לדוגמה בלבד, לא נתונים רשמיים.